

Petr Sokol: Lisabon prošel, nezapomeňme

23.listopadu 2009
zpravy.ods.cz
23.11.2009

Politolog a šéfredaktor CEVRO Revue Petr Sokol publikoval v novém vydání Listů ODS průběh ratifikace Lisabonské smlouvy v České republice a postoje jednotlivých aktérů projednávání.

Lisabon prošel, nezapomeňme

Lisabonská smlouva může vstoupit po podpisu prezidenta Václava Klause v platnost. Během ratifikace tohoto dokumentu, který změnil zásadní pravidla fungování Evropské unie, byla Česká republika poprvé v historii evropské integrace hráčem, kterému na evropské šachovnici náleželo definitivní slovo. Nebylo to sice poprvé, kdy při změně základních pravidel držela eso v ruce jedna z menších členských zemí. V podobné roli "troublemakerů" už bylo třeba Dánsko nebo Irsko, které jsou dokonce menší než naše republika. Přesto se udála jedna premiéra, když definitivní slovo o změně základních unijních pravidel vyslovila nová členská země ze střední Evropy, v níž ještě před dvaceti lety fungoval komunistický režim. Celá ratifikace proto ukazuje, že i menší evropská země může odolat tlaku větších hráčů, nechat na sebe upřít pozornost a dokonce si i vyjednat určité výjimky či ústupky. Stejnou zkušenost jsme ostatně udělali již při vyjednávání Lisabonské smlouvy, kdy Česká republika rovněž nestála při vyjednávání v koutě a prosadila v některých částech svou představu. V Evropské unie se zkrátka občas vyplatí zlobit. Obzvláště malé a menší země jinak mnoho neprosadí.

Štěpící moment

Na domácí evropské scéně znamenala ratifikace Lisabonské smlouvy první výrazné přenesení tématu evropské integrace do české vnitřní politiky. Zatímco ostatní strany byly v názoru na ratifikaci jednotné (KSČM proti, lidovci, socialisté a zelení pro), v ODS panovaly na problém rozdílné názory. Vliv na diskusi uvnitř ODS měl samozřejmě fakt, že strana stála v čele vlády, když byl tento dokument vyjednáván. Na druhou stranu se část politiků ODS vždy jednoznačně stavěla proti ratifikaci smlouvy. ODS ovšem hlasování o Lisabonské smlouvě nerozštěpilo, a to zejména proto, že byla zastáncům obou táborů při finálním hlasování ponechána volnost. Naopak pokus dospět k jednotnému hlasování o smlouvě by mohl znamenat zásadní krok k rozštěpení strany.

A podobné nebezpečí je při projednávání podobných otázek velmi vysoké. Otázka evropské integrace a jejího prohlubování patří mezi momenty, které mohou mít na politické strany štepící vliv. Stačí si připomenout okamžiky, kdy evropské otázky otrásaly na počátku devadesátých let britskou konzervativní vládou premiéra Johna Majora. V současné době jsou diskuze o evropské politice demokratických politických stran viditelné spíše u stran na pravici, ale neplatí, že by tomu tak bylo vždy. Dokonce současná francouzská Socialistická strana je zásadně rozdělená v otázce evropské integrace a například i její rozpornost zásadně přispěla k zamítnutí tzv. evropské ústavy ve francouzském referendu.

Prezident a slabá vláda

Zajímavým momentem závěrečné fáze české ratifikace Lisabonské smlouvy se stala také role prezidenta jako součásti ústavního systému. Prezident republiky nejprve čekal s ratifikací na rozhodnutí Ústavního soudu. Popsaným postupem získaný čas přispěl k tomu, že se ratifikace dokončovala až po pádu Topolánkovy vlády. To sehrálo klíčovou roli. Prezident totiž v závěrečné fázi ratifikace stál proti vládě úřednické. Právě politická slabost vlády umožnila prezidentovi převzít iniciativu a vystoupit s podmínkou pro ratifikaci v podobě výjimky z Evropské listiny práv. Pokud by ve Strakově akademii seděla politická vláda, zřejmě by na takovýto požadavek, který přesouvá pravomoci v oblasti zahraniční politiky z vlády na prezidenta, nepřistoupila. Úřednická vláda se ale dostala pod tlak, kdy prezident si kladl jasnou podmínku a představitelé Evropské unie žádaly rychlé řešení. Vláda složená z politických stran by v tomto momentě měla oporu ve vlastní základně a programu a ustupovat by nemusela. Vládě úřednické ale nic jiného v dané situaci nezbylo. Její ošemetnou roli navíc podtrhl útok předsedy Paroubka, který najednou začal rozčilovat, že výjimka vlastně slouží k omezení práv pracujících.

Vraťme se ale k otázce vstupu prezidenta do oblasti zastupování státu v mezinárodních a evropských otázkách. Některým z nás se sice mohla prezidentem Klausem vyjednaná podmínka zdát sympatická ve svém obsahu, ale je třeba připomenout, že by způsob jejího vyjednání měl také zůstat výjimkou, a to, pokud možno výjimkou, jedinou. Představme si totiž, že by podobný postup zvolil v podobné záležitosti levicový prezident vůči pravicové vládě.

Samozřejmě je možné posílit pravomoci prezidenta v zahraniční politice, ale takový posun by se měl dít pouze prostřednictvím ústavní změny, která by jasně vymezila, kdo, co má může na tomto poli jménem České republiky činit. Posunuly bychom se tím sice k poloprezidentskému systému, ale pokud by si ho patřičná většina občanů a politiků přála, je možné tuto změnit učinit. Pokud se tak ale nestane, měla by mezinárodní a evropské politice dominovat vláda.

Česká republika i ODS prošly komplikovaným ratifikačním procesem a obstály. Obě tak jsou připravené na další složitá jednání v rámci Evropské unie. Doufejme navíc, že další dokument, který

by prohluboval integraci je v nedohlednu, a nabité zkušenosti v tomto ohledu hned tak nevyužijeme.